

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 668.

CHICAGO, ILL., dne 1. julija (July 1st), 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

OSEBNA INICIATIVA V SOCIALIZMU.

... Če bi obsegala vprašanja pravičnosti vse probleme, s katerimi ima opraviti človeštvo, bi bila socialistična ideja brez ugovora sprejemljiva. Toda kakor koli je vsaka krivica obsodbe vredna, pravica pa najvišjega stremljenja vreden cilj, vendar ne zadostuje sama pravica za izpolnjevanje vseh nalog, za doseg vseh namenov, za potrebni napredek človeške družbe. Ves razvoj se ustavi in obstanek družbe same pride v najresnejšo nevarnost, če zamre iniciativa osebnosti, če izgine tisto, kar jo drami in vabi, kar jo dviga in goni naprej, zlasti če izgubi upanje v sadove naporov. To bi se pa zgodilo v družbi, ki bi bila organizirana na podlagi socialističnih načel, v kateri bi bilo vse izenačeno, skematizirano in mehanizirano. Od koga bi bilo pričakovati izrednega dela, intenzivnega duševnega poglobljanja, izčrpavajočih naporov, če bi imel genij za vse to pričakovati enako plačilo kakor cestni pometač? Vse bi v taki družbi postalo avtomatično, vsakdo bi se otresal dela, čim boljje bi se mogel, in še da bi se opravljal najnujnejše delo, bi se morala uvesti železna, skoraj suženjska ali resnično suženjska disciplina, ki bi zatrla vsako svobodo in s tem tudi pravičnost...

Tako in podobno zavračajo socializem ljudje, katerim se ne more očitati hudoben namen in sovraštvo do delavstva. Med njimi so večasi zelo socialni značaji, ljudje, ki jih skrbi bodočnost družbe bolj, kakor njih lastna usoda, in ki verjamejo, kar govore. Da se poslužujejo njihovih argumentov drugačni nasprotniki socializma lenuhi, ki ljubijo udobno življenje na račun pomanjkanja drugih, oblastniki, vajeni povzdigovanja in gospodovanja, nevedneži, ki "branijo" obstoječi takozvani red le vsled duševne tromosti, ni njih krivda. Oni izrekajo svoje prepričanje, pa ne morejo preprečiti, da pobirajo njih doktrine elementi, katerim bi se sami nemara najrajše daleč izognili. Saj tudi socialisti ne morejo zabraniti, da se sklicujejo večasi nanje črni mračnjaki in zakrknjeni avtokratični duhovi.

Toda naj ostanejo omenjeni ugovori izključna duševna lastnina skeptičnih mislecev, ali pa naj se prenašajo v arzenal gospodarskih in političnih bojev in rabijo kot zastrupljeno orožje zoper socialni napredek — v vsakem slučaju jih je treba ogledati in pretehtati. Socializem se ne umika kritiki, ampak jo pozdravlja, če je resna in poštena; zdrava kritika varuje socialnega raziskovalca in socialnega delavca škodljive

enostranosti in nevarnih zmot, lahko mu razkrije momente, ki jih je sam v svoji gorečnosti prezrl, in tako podpira točnost njegovega dela. Če bi se socializem plašil kritike, bi s tem priznaval svojo slabost; utemeljen je le tedaj, če jo more prenašati in vpričo nje vztrajati.

Uvodoma navedeni pomisleki bi bili na vsak način vredni uvaževanja, če bi bil socializem res tak, kakor si ga predstavljajo omenjeni kritiki. In ni se treba čuditi, da pride res marsikdo do takih pojmov o njem. Splošno znanje o socializmu je v vseh krogih precej površno in vzrokov za to ni treba iskati baš s svetilko. Včasih zadostuje ena sama napačno razlagana — in morda tudi napačno rabljena — beseda za celo vrsto krivih sklepov. Koliko konfuzije je na primer povzročila fraza o enakosti, ki pravzaprav niti ne spada v socialistični rekvizitorij, temveč je vzeta iz idealizma francoske revolucije oziroma iz njenega gesla "svoboda, bratstvo in enakost". Kjerkoli se rabi ta beseda v socialistični literaturi, je lahko uganiti, da pomeni pravzaprav enakopravnost, v čemer je seveda precejšnja razlika. Kljub temu je pa vendar vsak čas lahko slišati mnenje, da hoče socializem vse izenačiti in to sega večasi tako daleč, da se slika socialistični svet kot zavod za univerzalno uniformiranje; brezprimerna groteska nastane, kadar se pripoveduje, kako bodo hiše po vsem svetu enake, kako bodo imeli vsi ljudje enaka stanovanja, kako bodo vsi enako oblečeni, kako bodo dobivali enako predpisano hrano v socialnih gostilnah i. t. d. Taki zaključki so pač skoraj neizogibni, če se vzame izraz "enakost" dobesedno in se potem postopa s strogo logiko. Popolna enakost je le tam, kjer ni nobene neenakosti, in to bi pomenilo, da bi moral res ves svet postati nekakšna do smrti pusta prisilna delavnica, kjer bi morali vsi na znamenje zvonca ob določeni uri vstajati, kadar zatrobi večerna trobenta, iti spat, oblačiti vsi enake obleke kakor kaznjenci, zabavati se na ukaz... a ob vsem tem vendar še ne bi bil dosežen ideal in bi bile mogoče vsakovrstne pritožbe, ker bi moral na primer mož, ki zveni jutranjo budnico, še nekoliko bolj zgodaj vstajati od drugih.

Ali je res socializem v svojih osnovah tako harlekinski, da mu je mogoče pripisovati podobne tendence? Tudi kdor se z njim ne strinja, ga ne bi smel postavljati na nivo take kreature, če ga le količkaj pozna. Naposled mora tudi

najbolj zagrizeni nasprotnik, če se ni povsem skregal s poštenjem, priznati, da so bili njega duševni očetje resni in nad poprečno mero pametni ljudje, da so se z njim bavili vseskozi razumni možje, da je privabil velike talente in nedvomne veleume v svoj krog.

... Dobro! — odmeva odgovor; takega paskvila ne delamo iz socializma; ali kljub temu ga ne moremo odobravati in vidimo v njem veliko nevarnost za družbo, zakaj socialistična enakost ali enakopravnost, ki hoče vsakega člana družbe enako poplačati, mora zamoriti vsako veselje do dela, vsako voljo do večjega navora, kot je predpisan, zlasti vsako nagnenje do duševnega dela, ki ga naposled vsa ročna rabota ne more nadomestiti.

— Zbogom socializem, če mora biti sovražen duševnemu delu. In zbogom tedaj človeška družba. Zakaj pot kapitalizma gre očitno navzdol in bliža se čas, ko se mora umakniti drugi obliki, naj bo že kakršna koli. Ako je kapitalizem edino gojilišče osebne podjetnosti, edino pristrešje duševnega dela, edino zavetje kulture, tedaj se mrači nebo človeškega rodu in pred nami je smrtna tema.

Ali usoda našega plemena nemara vendar ni tako tragična. Kapitalizmu sicer ni mogoče zagotoviti večnega obstanka in znamenja, da dovršuje svojo vlogo v zgodovini, se množe. Vse kaže, da so generacije, ki dožive bistveno nove oblike, že rojene, in da bodo te oblike v jedru take, kot jih je opisaval socializem, četudi pridejo lahko razni stadiji prehoda, ko ne bodo obrisi takoj popolnoma jasni. Naj se pa izvrše izpremembe na kakršen koli način, naj bo pot do končnega izkristaliziranja krajša ali daljša, tistih strahov, katerih se boje pošteni nasprotniki socializma, najbrže ne bo v novi družbi.

Kako je nastalo mnenje, da je socializem sovražen duševnemu delu?

Socialistični boji so tesno spojeni z delavskimi, ker je po vseh razmerah delavski razred nositelj nove ideje. Zato se pojma "socializem" in "proletariat" pogostoma meni nič tebi nič identificirata ali pa zamenjavata. To pa vendar ne gre. Socializem skuša pridobiti ves proletariat za svoje delo in mora pridobiti vsaj njega pretežno večino, preden more resnično zmagati. V tem smislu je socialistično gibanje res delavsko gibanje. Toda beseda delavec vendar še ne pomeni to, kar socialist, ali pa narobe. Saj je tudi mnogo delavcev — nevednih ali zapeljanih — sovražnih socializmu. Najti je delavce, ki gledajo nekam prezirljivo na duševno delo, bodisi zato, ker ga ne znajo ceniti, ali pa kakor smatra marsikdo vse, česar ne opravlja sam, za manje vredno. Nikakor pa ne gre zapisovati to na rovaš socializma, ki ni nikdar učil takega nesmiselnega preziranja.

Še z drugim dejstvom je treba računati. Večina takozvanih inteligenčnikov je dandanes sovražna socializmu in pogostoma se je že zgodilo,

da se je to sovraštvo izražalo na zelo razburljiv način, na primer v slučaju stavk, ko so se člani izobraženih slojev prav po nepotrebnem postavljali v eno vrsto s kapitalisti. Ne le, da so odklanjali solidarnost z ročnimi delavci, ampak pogostoma so to storili še na žaljiv način ali pa skušali direktno škodovati delavcem. Večkrat so dijaki, pa tudi že bolj zreli izobraženci opravljali posel stavkokazov, kar seveda ni moglo utrditi delavskih simpatij do njih. Tako je večkrat prišlo do resnih konfliktov, ki se niso mogli hitro pozabiti. Antagonizem med ročnimi delavci in inteligenti je bil razumljiv, omikanci so pa to označevali za delavsko sovraštvo do duševnega dela.

Ta nasprotja pomnožuje pogostoma neka neopravičena prevzetnost, ki se včasih izraža napram manualnim delavcem. Ali je res vsakdo, ki dela v kakšni pisarni, bolj inteligenten od delavca v tovarni ali jami? Prepisavati akte ali sešteti dolge stolpce številke zahteva manj inteligence in manj duševnega navora, kakor marsikakšen popravek modernega mehanika ali električarja. Naj gre klerk iz kakšne registrature v veliko jeklarno, pa se mu bo kar vrtelo v glavi in nekaj časa se ne bo upal prestopiti iz strahu pred vsem, kar visi in buči in se vrti in premika na njemu nerazumljive načine; a "navadnemu" delavcu je vse jasno in razumljivo. Ali ni njegovo znanje in razumevanje tudi "inteligenca"? Zakaj torej ošabnost in preziranje?

Da bi bil socializem sovražen duševnemu delu!... Ni li pred vsem socializem sam plod zelo globokega duševnega dela? Ali je na primer Marxov "Kapital" šušmarsko blebetanje? Če bi bil pust dilentantizem, se ne bi bili nacionalni ekonomski toliko z njim bavili, nekateri simpatično, drugi nesimpatično, ali v vsakem slučaju resno.

Socializem išče delavskega razumevanja. Njegova propaganda gre za tem, da prepriča delavce. Ustna beseda, organizirani tečaji, časopisi, knjige in brošure služijo temu namenu. Kam spada to, če ne v duševno delo? Vse to se ne omejuje le na direktno propagando. Kamor pada socialistično seme, tam se širi splošna izobrazba. Na vseh splošno pristopnih predavanjih vseučilišnega značaja v Evropi in v Ameriki so socialistični delavci številno zastopani, navadno celo v večini. Socialistične organizacije pospešujejo to, ker vedo, da je splošno izobraženemu delavcu tudi socializem lažje razumeti.

Če se briga socializem v sedanji družbi za populariziranje znanosti, za razširjenje izobrazbe v čim širše kroge, ni zelo logično sklepati, da bo sovražen kulturi in duševnemu delu v svoji lastni družbi.

Ali še vedno čujemo ugovor, da bodo enake plače ovirale vsako višje stremljenje. Čemu naj bi kdo napenjal svoje možgane, se ukvarjal z iznajdbami, pisal knjige, hodil na lov za odkritji, če doseže enako dobro življenje z avtomatičnim

ročnim delom? In kdo naj bi se tudi pri ročnem delu pehal, če bo za svoj trud enako poplačan kakor njegov tovariš, ki le "markira?"

Lahko bi se na to odgovorilo, da ni plača vse, kar mika duhove. Kdor ima talent za kemijo, ga bo ta bolj veselila od vsega drugega, tudi če bi s snaženjem čevljev zaslužil prav toliko, kolikor v svojem poklicu. Tudi čevljarja lahko veseli njegov poklic, prav tako mornarja ali rudarja. Vemo za premogarje, ki so prišli v tovarno, kjer je bil zaslužek boljši in varnost zdravja in življenja razmeroma večja, kakor v jami, pa vendar niso mogli ostati tam, temveč so se kmalu vrnili pod zemljo.

Toda napačna je že predpostavka, da zahteva socializem absolutno enake plače za vse. Kar hoče socializem preprečiti, je izkoriščanje človeka. Sredstva produkcije in distribucije hoče odtegniti privatnim rokam, da ne bo mogel posameznik z njih pomočjo zasluževati drugih ljudi. V socialistični družbi ni mogoče, da bi zasebnik kupil zemljo z njenimi prirodnimi zakladi in najel na tisoče ljudi, da eksploatirajo te zaklade zanj. Čim je to preprečeno, čim je družba lastnica takih zakladov in produktivnih sredstev, je zanj majhnega pomena, koliko ima kdo za svojo osebno porabo in kako rabi, kar ima. Svojo dolžnost napram družbi mora izpolniti vsakdo in za to mora dobiti toliko, da ne trpi ne telesnega ne duševnega pomanjkanja. Ali če je Petrovo delo za družbo več vredno od Pavlovega, ni nobenega razloga, da ga ne bi družba bolje nagradila. Tudi družba ima svojo sebičnost kakor posameznik. V njenem interesu je na primer, da se iznajdejo stroji, s katerimi se olajša ročno delo. Zakaj ne bi povzбудila ljudi, ki so sposobni za take iznajdbe? Koristi ji tudi, če se povzdigne znanost in umetnost. Koristi ji, ker daje to njenim članom več užtkov in nemara tudi več materialnega dobička. Nobenega vzroka ni, da ne bi poplačala takega truda. Takih plač seveda ni treba, kakršne se plačujejo včasih v sedanji družbi bolj za reklamne svrhe, kakor zaradi pravičnosti. Nihče ne more na pameten način porabiti milijona dolarjev na leto. Ne vemo sicer za nobenega velikega učenjaka, ki je resnično obogatil znanost svojega časa, da bi bil dobil tako plačo, pač pa so znana imena igralcev za premične slike, iz katerih so le plačani oglašili naredili "ljubljenec občinstva", ne da bi bil njih talent opravičil slavo in bogate "zaslužke".

Kadar ne bo konkurence profitarških kompanij, ne bo treba takih ekstravaganc. Veljalo pa bo načelo, ki ga izreka socializem: Vsakomur po njegovih zaslugah in po njegovih resničnih potrebah. In ob tem načelu bo za osebno inicijativo dovolj široko polje.

Tvoj list in tvoja stranka te potrebujeta—kakor potrebuješ ti stranko in list. Pristopi k Jugoslovanski socialistini zvezi in naroči "Proletarca."

Dr. Emanuel Vajtaeur:

Prihranek blaga in socializacija kapitala.

NEIZRABLJANI ZEMELJSKI ZAKLADI.

Po izrekih nacionalnih ekonomov je svetovno bogastvo tako veliko, da bi že danes lahko zagotovilo raj na zemlji. Da ne govorimo o drugem, koliko leži po svetu le zemlje neobdelane, katere produkti bi lahko prehranili še nekolikokrat toliko ljudi, kot jih je na svetu. To dejstvo je krvava kritika doseđanega gospodarskega boja, doseđanega liberalističnega sistema. Kaže pa tudi, kako slep bi bil vsak socializem, ki ne bi videl svoje naloge v veliki kolektivni organizaciji produkcije, ampak v konfiskaciji doslej nagrmedenega bogastva.

Danes je situacija taka, da je na eni strani besen boj za v splošnem neznatne prebitke bogastva, na drugi strani so pa milijoni zakopani, prezirani, zanemarjeni. Na eni strani umirajo ljudje od lakote, na drugi gnijejo neporabljenega bogastva. Na eni strani junaška odločnost delavskega ljudstva, da vzame izkoriščevalcu njegov plen, na drugi strani bogastvo, ki kliče gospodarja; ali ta ne prihaja . . .

Nekoč se bo zgodovina zgražala nad tem dejstvom. Vpraševali bodo: Zakaj? Psiholog jim bo moral razkladati učinek tesnega obzorja individuuma, njegovega neznanja in neprividnosti v državi, učinke ljudskega soživljenja (rodbinskih vezi, navad, ljubezni, kulture, lenobe . . .) učinke bede v starem (to se pravi v današnjem) družabnem redu, (človek bi na primer rad šel v južno Afriko, pa nima denarja za to), učinke telesne nesposobnosti, in do znatne mere učinke kolonijalne pripadnosti. Nemara se opravičiti posameznik, toda ne opraviči se ne stranka, ne država.

IZRABLJANI ZEMELJSKI ZAKLADI.

Majhne dele — majhne v razmerju k svetovnemu prostoru — so obdelali podjetni in pridni ljudje, ki si domišljajo, da imajo pravico živeti bolje od onih, ki so medtem neplodno zapravljali svojega duha in svoje delo. To je problem kapitalizma, na katerem si brusijo razum in bodalo nekateri kratkovidni izrastki večerajšnjega in današnjega socializma.

Vidimo, da je ta boj proti izrabljanemu kapitalu le neznaten del socializma. Veliko večja naloga socializma je izrabiti "kapital", ki leži mrtev v človeku in po širokih prostorih zemlje, zraka in morja. Kaj je žep nekaterih milijarderjev proti žepu vsemirja!

Nemoralno je imeti več, kot je treba za popolno, bodisi tudi za razkošno življenje. Ali še bolj nemoralno je jemati drugemu pravico do dobrega življenja, če je zaslužen z delom in duhom, če je nujen pogoj za njegovo nadaljno podjetnost, medtem ko leže takoj zraven tudi zame sredstva za enako življenje, ki zahtevajo pač od mene še nekoliko dela in sposobnosti.

Socializem hoče pomnožiti svetovno bogastvo, ker hoče srečo tudi za najnižje. Toda svetovnega bogastva ne pomnožim, če razdelim kapital, kar ga je. Pomnožim ga, če najbolj ekonomično porabim produktivna sredstva, ki si jih je pridobilo človeštvo v tisočletnem razvoju (stroje i. t. d.) in do katerih imajo pravico vsi ljudje. Pomnožim ga, če uvedem še nad to v cirkulacijo bogastvo, za katero se nihče ne oglašja in ki gnije neporabljeno.

INTERNACIONALIZACIJA KOLONIJ.

Internacionalizacija kolonij je zato ena najvažnejših zahtev socializma.

Morda bi mi tukaj utegnil poseči v besedo liberalist z vzklikom: "Saj je to, kar tukaj razglašate, odštevši gesla o socializmu in internacionalizaciji kolonij pravzaprav najboljše potrdilo pravilnosti našega nazora o svobodi izrabljanja, trgovine, in o pravici vsakega posameznika do popolnega produkta svojega dela. Priznavamo vaše načelo, tukaj izrečeno, da je treba pomnožiti cirkulacijo produktov, da nastane blagostanje. Opravičili ste socializem ob primeru, da se napravi z uvedbo znastvenega načina dela v enem samem slučaju tri milijone ljudi nepotrebnih "v prid kapitalistu". Dobro, naj gredo torej v kolonijo in si tam pridobe bogastvo, pa naj ne bodo ljubosumni na podjetnikov dobiček. S tem bodo koristili socializmu bolj, kakor pa če bodo čepeli na mestu in zahtevali, da naj jih preživlja zastoj ali zaposleni delavec."

To je videti zelo zapeljivo. Toda kako jih pošlje kapitalist v kolonije? Do danes so živeli iz rok v usta. Ali ne bodo od lakote pomrli, preden pridejo do ladje? Da bi mogli tja, je treba milijonov. Kdo naj jih plača? Vsi z davki? Torej zopet ne kapitalist?

In dalje: Tehnika napreduje z ogromnimi koraki. Ali bomo pošiljali ljudi tako dolgo v kolonije, da ostane par tisoč zaposlenih v podjetjih? Ali razljudimo deželo na ljubo kapitalistom? In za koga bi tedaj delala podjetja?

Problem socializma je napraviti kapital čim najplodnejši v korist vseh, za razliko od kapitalizma, ki dela kapital ploden le v prid posamezniku.

Življenske potrebščine ne smejo ostati edini cilj našega stremjenja. Če moremo lahko zagotoviti sredstva življenja, nam je treba poiskati cilj življenja.

Tek življenja je pogostoma zelo komičen. S tako komiko učinkuje strah kapitalista pred socializacijo. Misli, da izgubi strašno mnogo, če porabi družba njegove milijone. Kakor da bi pometali blago, ki so ga producirali, v škrinko in sedeli na njej. Kakor da ne bi blago, ki je njihovo, zahajalo na polnih vagonih med ljudstvo, in kakor da ne bi živeli le od tega, kar morejo porabiti. Kakor da ne bi bil denar, ki ga dobivajo za blago, pravzaprav že potrdilo, o katerem sanjajo že vsi kolektivistični sanjači in čemur se smejejo vsi "razumni nacionalni ekonomisti" in ki pravi z drugimi besedami: Hvala za izdelane predmete in za izkazano službo. Ukazujemo vsakomur, da ti da, če hočeš, za toliko in toliko blaga ali da ti

izvrši tako službo, ki se vjema s tvojo, nam izkazano službo. Znamo biti hvaležni.

Miljonar pa daje listke (ki so lahko tudi zlato) "za vsak slučaj" na stran. Porabi jih le neznamen del, kajti vseh ne more porabiti. Toda celo veliko-dušen je, ne da bi vedel o tem. K svojemu znanecu (ki je bančni ravnatelj) gre, pa pravi: Tukaj imam kup nakaznic na vsakovrstne potrebščine. Ni mogoče, da bi jih porabil. Morda bi kdo drugi lahko potreboval tisto delo in tisto blago, ki se dobi za to. Posodi mu jih medtem, a kadar jih bom potreboval, naj mi jih vrne, le potrdilo naj mi da, da sem mu izkazal službo in da imam zato pravico na hvaležnost tudi od drugih ("obresti").

Ta milijardar se seveda poslužuje drugih besed. On ne govori o nakaznicah na hvaležnost, ampak o dolarjih. V eni sapi, ko vloga te dolarje v banko, se smeje neizvedljivosti socialističnega izdajanja nakaznic za izvršeno delo in socializaciji kapitala, dasi ne dela pravzaprav nič drugega. Kakšnega preobrata je tu treba za uvedbo novega reda, kakšnega rušenja starih templjev?

Tudi če bi se uvedel le socializem, kateremu bi šlo le za konfiskacijo izrabljenih zakladov, za konfiskacijo kapitala — pa gre, kakor je bilo rečeno, za nekaj drugega — bi se ljudje čudili, kako malo se je pravzaprav izpremenilo v družabnih stikih. Izgledalo bi skoraj tako, kakor da bi bil dobil prijatelj bankar naslov vladnega zastopnika in bi se reklo vlagajočemu milijardarju: "Nismo nehvaležni ljudje. Da ti je bilo danih toliko "nakaznic na hvaležnost," je znamenje, da si izvršil nekaj, kar je celoti koristno. Tam in tam umira na tisoče ljudi od lakote. Dalj jim bomo te nakaznice, ki jih ti pravkar ne potrebuješ, ker ti ostaja toliko, da lahko živiš povsem po svojih navadah, da si bodo mogli dovoliti, česar potrebujejo. Medtem podamo drug del teh "potrdil" (imenovanih "denar") zelo sposobnemu možu, kateremu smo poverili nalogo, da oživetvori novo podjetje, ki pomnoži množino zalog in zaposli tiste uboge, da jim ne bo treba več stradati zaradi nezaposlenosti. Izdali ti bomo potrdilo, kakšne zasluge si si pridobil s tem, in s tem potrdilom boš lahko zahteval, da si v slučaju potrebe na kak način pomagamo. Ne upiramo posamezniku pravice zaslug, toda pred tem gre pravica potreb celote.

Socializem ne krši pravice pomnoževati bogastvo celote in zahtevati za to hvaležnost, le po lastninski pravici posega, koder pomeni znižavanje lastnine celote. Znižuje se lastnina celote enako, če zanemarjam — po pravici lastnika svojo lastno posest, ali pa če pustim ležati neploden kapital, medtem ko bi se v drugih rokah za celoto pomnožil. Socializacija ni odstranitev hvaležnosti, ampak odstranitev neplodnosti, odstranitev socialne družbe.

Prava svoboda je brez industrialne svobode nemogoča. Politična svoboda je sama na sebi dobra, v kolikor služi kot ključ do vrat industrialne svobode. Toda vrata industrialne svobode se odpro na stežaj šele takrat, ko bo delavstvo dovolj zrelo in bo vedelo komu izroča ta ljuč.

James H. Maurer:

Pomožitev produkcije.

“Žurite se, delajte na vso moč; producirajte več! Svet potrebuje vaših izdelkov—delajte, delajte, delajte — DELAJTE!”

Tovarnarji, mali in veliki, in politikarji gor od predsednika pa do navadnega keptana v wardi vpijejo delavstvu v ušesa, kako nujno je, da se pomnoži produkcija. Pripovedujejo mu, da je vse nadloge današnjega sveta pripisati dejstvu, da delavei ne producirajo dovolj. Svet zahteva “naše” blago, in da rešimo problem pomnožitve produkcije, moramo več producirati — producirati. Pa pogledjmo malo, kaj je s to produkcijo.

Statistika zadnjega fiskalnega leta, ki se je končalo 30. junija 1919, nam pokazuje, da je bil izvoz raznih potrebščin Zedinjenih držav za \$13,351,906.-082 večji, kakor pa uvoz. To pomeni, da so delavei Zedinjenih držav podpirali sami sebe, svoje sodelavce brez dela, vse vojaštvo in njega pripravo, celo vrsto neproduktivnih političnih funkcionarjev in odborov za razne preiskave, katerih ni bilo malo, ves kapitalistični razred in njegove lakaje in povrh vsega tega so producirali še dovolj hrane, obleke, stavbinstva in kuriva za izvoz, ki je znašal \$13,451,906.-082 več kakor uvoz.

To leto so poslali delavei Zedinjenih držav iz dežele 178,583,000 bušljev pšenice. Ali so imeli delavei v Zedinjenih državah preveč kruha? Ali je imel kdo izmed delavcev sploh dovolj kruha?

Poleg tega so delavei Zedinjenih držav poslali iz dežele 27,540,000 bušljev rži, 24,190,000 sodov pšenične moke in 1,488,000 sodov ržene moke. Iz Zedinjenih držav so poslali petkrat več pšenice in dvakrat več rži, kakor leta 1918. Med leti 1914 in 1919 so delavei v Zedinjenih državah pomnožili kurivo za 382 odstotkov.

Z enim samim mahom radodarnosti so poslali delavei Zedinjenih držav iz dežele 1,115,865,000 funtov sladkorja in 136,230,000 funtov slaščic. Medtem ko so se delavei doma morali privaditi hoditi na delo brez slaline, so je poslali iz dežele v tem letu 1,239,540,000 funtov. Masla so poslali iz dežele 18,500,000 funtov. Kondenziranega mleka so poslali iz svoje dežele 729,741,000 funtov.

Poleg tega pride v poštev še tole, kar si je dobro zapomniti za bodoče:

S šestimi odstotki ljudi po svetu in le sedem odstotkov v Zedinjenih državah producirajo — in to so delavei:

85 odstotkov vseh avtomobilov na svetu, 75 odst. vse koruze, 65 odst. vsega olja, 60 odst. vsega bakra, 60 odst. vsega bombaža, 50 odst. vsega cinka, 42 odst. vsega premoga, 40 odst. vsega srebra, 40 odst. vsega jekla, 25 odst. vse pšenice, 20 odst. vsega zlata in drugih dragocenih kovin in 40 odst. vseh železnic.

Ali naj produciramo še več? Čemu? Ali ne producirajo delavei že danes za milijarde dolarjev več vrednosti, kakor morejo kupiti nazaj s svojim zaslu-

žkom, več kakor jim je dovoljeno konsumirati. Ali je pomnožitev produkcije tisto sredstvo, ki naj reši problem delavskega vprašanja?

Številke, ki smo jih pravkar navedli, pravijo da ne.

Problem delavskega vprašanja ne leži v pomnožitvi produkcije, ampak v pomnožitvi uživanja. Ne, kako naj se več producira, temveč kako naj delavstvo pride do večjega uživanja tega, kar producira, je problem delavstva.

MIKITA JUHIMOVIČ ŠAPOVAL:

Ukrajina in Slovani.

Op. ur. Tekom vojne in po njej so nastale po svetu mnogovrstne izpremembe, o katerih se sodi v širših krogih na zelo različne načine, in skoraj večkrat krivo kakor prav. Med deželami, ki so postale samostojne, je tudi Ukrajina. Dasi so ukrajinci ali Malorusi velik narod, je o njih razmeroma malo znano in mnenja, ki se izrekajo o njih, o njihovi politiki, o njih stremljenju in o njih bojih, so zaradi tega večsi neverjetno napačna. Ali če nočemo ostati tujei v novem svetu, ki je tudi naš svet, in sedaj še precej bolj, kot pred vojno, je že treba, da se nekoliko potrudimo in ga spoznamo, kolikor je mogoče. Pri tem pa zahteva pravičnost kakor tudi metodičnost, da slišimo o raznih stvareh pred vsem tiste, ki jih zastopajo.

Pred nami je članek Mikite J. Šapovala, ki ga je bil spisal za praško “Akademijo”. Šapoval je član ukrajinske socialno revolucionarne stranke, časnikar in pisatelj, in je bil urednik mesečne revije v Kijevu. Tekom revolucije je bil aktiven član Ukrajinskega centralnega sveta; v prvem kabinetu V. Viničenka je bil minister za pošto in brzojav. Šapoval je bil eden glavnih organizatorjev ukrajinske vstaje proti Nemcem in proti hetmanu Skoropadskemu. V kabinetu direktorija V. Čehovskega je bil minister za poljedelstvo in je izdal 8. januarja 1919 zakon o socializaciji zemlje, in 10. januarja 1919 zakon o nacionalizaciji gozdov. Ko je Viničenko postal prezident direktorija, je bil Šapoval izvoljen za predsednika Ukrajinske Narodne Zveze.

Šapovalov članek daje globok vpogled v mišljenje ukrajinskega naroda, ki je zunanjemu svetu precej tuje.

• • •

Nadvlada Nemcev, Madjarov in Turkov nad slavjanskimi narodi je ustvarilo opazovanja vredno gibanje za idejo osvoboditve, ki je do pred kratkim nastopalo pod imenom slavjanofilstva, in je dobilo v teoriji izraz političnega panslavizma. Literarni stvarniki slavjanofilstva so bili glavno velikoruski veleposestniki in inteligenti, Homjakov, Aksanov, bratje Kirjejevski in drugi.

Slavjanofilstvo štirih desetletij zadnjega stotja je prešlo skozi literaturo, ne da bi zapustilo kakšne globokejšje sledove, ker ni moglo konkurirati z močno strujo kulturno naprednih in znanstveno

močneje osnovanih življenskih stremljenj. V Rusiji so včasih ozvanjali slavjanofilski glasovi, krožki ljudi so se bavili s slavjanofilskimi vprašanji, pisatelj je včasih napisal pesem ali prozo o Slovanih, in sicer večinoma na vsečloveško temo o osvoboditvi podjarmljenih narodov, ne le slovanskih — toda nikdar ni pograbil ta interes življenskega stremljenja vseh. Ponajveč so se bavili s slavjanofilstvom v Rusiji in to delo je našlo nekoliko odmeva tudi v drugih slovanskih deželah. Delali so zlasti zgodovinarji, filologi in ne posebno odlični žurnalisti, ker se ni do tega časa nič uvaževanja vrednega izvršilo, in tudi literatura slovanskih uredb in schem se ni nič kaj odlikovala. Najdragocenejši in najprimernejši sistem vseslovanskega življenja je bil poizkus ukrajinske Ciril-Metodijske bratovščine (Ševčenko, Kiliš, Kostomarov, Bulak, Bjelozorski in drugi), katero je leta 1847 razpustil slovanski car Nikolaj I.

Ta bratovščina si je predstavljala bodoče slovanstvo kot demokratično federacijo slovanskih narodov, osvobojenih predvsem od duševnega in fizičnega jarma. Odprava tlačanstva je bila v temeljnem programu ukrajinskih slavjanofilov, ki so to poplačali s svobodo in življenji v slovanski, pravoslavni Rusiji, katere eksistenca je bila osnovana na pravoslavju, absolutizmu, velikoruski narodnosti in tlačanstvu delovnega ljudstva. Očetje slavjanofilstva so bili veleposestniki in gopodarji tlačanov. Pravica govoriti o "Slovanih", ki so bili, osvobojeni od jarma Nemečev, Turkov in Madjarov, podjarmljeni od Rusije, je bila v Rusiji sploh privilegij veleposestnikov, kapitalistov, policije in najčrnejših reakcionarjev. Ko so o slovanstvu govorili Puškin, Ševčenko, Mickiewicz, — so bili vrženi v ječo.

Slavjanofilstvo v Rusiji je bilo priljubljen opravek reakcionarjev, bodisi tudi takih, kakor Tiučev in Dostojevskij. Ne eden izmed odličnih ljudi v Evropi, ne en genij znanosti in napredka, ne en znamenit prijatelj ljudstva, naj je bil tudi Slovan, ni bil slavjanofil. Vrstah odličnih socialistov vsega sveta je najti mnogo prijateljev slovanske misli, toda nobeden ni hrepenel po družbi gospodov Efimovskij, grofa Bobrinskega, Puriškijeviča, Kramača in podobnih črnih Slovanov. Da, ti Slovani bi se bili ločili, če bi jih bil hotel kdo postaviti v eno vrsto s Ševčenkem, Mickiewiczem, Bakuninom, Herecnom, ki so tudi govorili o slovanstvu, toda zahtevali osvoboditev kmetov, odstavljenje kraljev, carjev in drugih slovanskih svetosti.

O Slovanih je ognjevit govoril M. Bakunin, velik ruski revolucionar, zahtevajoč: Osvoboditev Poljske, Ukrajine od ruskega jarma, iz "ječeh narodov", kakor je imenoval Rusijo v svoji znameniti poslanici Slovanom.

Ako čitate sodbe "pravih" slavjanofilov, črnih kakor noč, ne srečate nikdar Bakuninovega imena. Črni slavjanofili se boje Bakunina in njegovega imena ne vrste med očete slovanstva.

Slavjanofilstvo, njega ideologija, politična taktika, ljudstvo, njega predstavniki — vse to je povz-

ročilo (po letu 1848) na Marxa tako globok vtisk, da ni verjel v preporod Slovanov in jih je celo smatral za škodljive delu osvoboditve delavnih razredov. Reakcionarno slavjanofilstvo je zmes idej, ki ne prinašajo s stališča osvoboditve delavnih razredov nikakršnega uspeha, opravičujejo nazor stvarnika znanstvenega socializma, in utrjujejo vero, da leži osvoboditev delavnih razredov od gospodarskega, kulturnega, duševnega jarma izven kroga slavjanofilske ideje, ki so zrasle in se vzgojile na tleh ruskega tlačanstva, groze absolutizma, imperializma in nezaslišanega nasilstva nad narodi.

Le ruski veleposestniki so mogli pretakati solze nad usodo "Slovanov", katere so ob istem času doma zaigrali na kvarte, ki so jih prodajali, zamenjavali za pse, in katerih delo so zaplenjevali (164 dni na leto je delal tlačan za veleposestnika). Le ruski slavjanofili so tako cinični, da morejo na eni strani gobeždati o osvoboditvi "Slovanov" izpod turškega, avstro-ogrškega in nemškega jarma, na drugi pa doma zatirati Poljake, Ukrajince, Beloruse in tucate drugih narodov. Kdo je storil silo Poljski in jo cinično razdelil z Nemčijo in Avstro-Ogrsko? Kdo je delil Ukrajino najprej s Poljsko (v 17. stoletju in potem z Avstro-Ogrsko? Slovanska, bratska, pravoslavna, veleposestniška Rusija.

To so splošno znana dejstva in zato ni čudno, da sovražijo nekateri Slovani najbolj slovansko Rusijo, ki naj bo po veleposestniško-kapitalističnem panslavizmu stala na čelu vsem Slovanom.

Slavjanofilstvo se je izpremenilo v idejo političnega zedinjenja vseh slovanskih narodov pod rusko suverenostjo. Kakšen trden temelj je imela ta ideja, o tem ni treba govoriti. Znano je, da so proti njej protestirali štiri slovanski narodi: Poljaki, Ukrajinci, Belorusi in Bolgari, ki so v praksi občutili ceno ruskega slavjanofilstva. Ruski imperializem je uspešno kupoval za rube slavjanofilstvo, in poleg tega so objektivni življenski pogoji nekaterih Slovanov dajali možnost misli, da bodo rešeni z rusko pomočjo.

Zakaj se mora delavstvo organizirati?

Človek se včasih nehotе vpraša, kakšno bi bilo življenje delavstva, če se ne bi organiziralo, če ne bi bilo delavskega gibanja sploh. Na ta vprašanja nam odgovarja zgodovina, ki je polna razlaganja o belih in črnih sužnjih. Suženjstvo, ki je eksistiralo v fevdalni družbi in črne suženjstvo, ki je eksistiralo v Ameriki do civilne vojne, ni bilo odpravljeno vsled dobre volje tistih, ki jim je služilo.

Dobrodušnost in veliko sree do svojih sobratov, do svojih soljudi, da postanejo svobodni in neodvisni, nista igrala v svoboditvi tedanjih časov nobene vloge, ampak je moralo delavstvo za te odprave agitirati in razviti svoje bojovne moči. Mnogo bojev, požrtvovalnosti in strpljenja je bilo treba, da si je delavstvo kot razred pridobilo sploh kakšne pravi-

ce, in da so se začel i njegovi interesi vpoštovati vsaj navidezno. Bili so časi, ko je bila delavska politična ali gospodarska organizacija sploh nemogoča. Vsaka misel, vsak korak, ki je bil namenjen, da se delo organizira, bodisi politično ali gospodarsko, je naletel takoj na odpor. Ta odpor, kakršen je že bil od svojega spočetka in je bil ponekod premagan, je ostal vendar v mnogih krajih še danes v veljavi.

Današnji problem delavstva kakor problem v preteklosti in bodočnosti, je problem, kako organizirati družbo, ki bi bila človeštvu pravična. Današnja družba, ki pusti delavca delati od časa do časa v privatnih podjetjih, in mu dovoli, da dobi za svoje delo le tretjino tega, kar producira, poleg tega, da je njegovo delo odvisno vedno od delodajalea, in da je izkoriščen tudi pri nabavi robe za življenske potrebe, ni pravična.

Kot posledica te nepravičnosti, tega neravnotežja v produkciji in konsumpciji, je razredni boj, ki divja med delom in kapitalom na vsi črti. Da se ta boj odpravi, se mora delavstvo organizirati politično in gospodarsko. Politično se mora organizirati v socialistični stranki, gospodarsko pa v industrialnih unijah. Naloga politične organizacije je, da osvoji politično moč države in sprejme take zakone, ki razlastijo kapitalistični razred in podružabijo vsa sredstva produkcije in distribucije; med tem ko pripravljajo gospodarske organizacije pot, po kateri bo razlastitev kapitalističnih razredov in upeljava produkcije in distribucije ložja.

Delavske politične in gospodarske organizacije torej niso tukaj le zato, da drže urade in pobirajo članske prispevke, da vabijo svoje člane in somišljenike, naj se naročajo in čitajo socialistično časopisje, niti ne, da vzdržujejo eno in drugo radi teh reči samih, ampak so te organizacije spočetek nove družbe, ki se ima razviti po programih, ki jih te organizacije zastopajo.

Kadar pristopi kdo v socialistično organizacijo, stopa s tem v spočetek nove uredbe človeške družbe, v organizacijo, ki ima program, po katerem bo delala nova sila, ko pride na krmilo, da se pravičnost v produkciji in distribuciji blaga — to, kar je vir vse druge družabne pravičnosti in napredka, izvaja v praksi.

Ko se to izvrši, tedaj preneha razreden boj in njegovo mesto vzame le boj za višjo palmo kulture, ki je pod vsemi družabnimi sistemi seveda neizogiben in brez katerega si napredka ni mogoče predstavljati. — Danes je ta boj oviran, ker mu je na poti razreden boj.

Da se razreden boj odpravi, in da more človeštvo korakati naprej po poti napredka, po poti pravega boja za obstanek vsega človeštva, in ne le za obstanek nekaj privilegirancev, je organizacija delavstva, bodisi na industrialnem ali političnem polju, neizogibna. Zato kličemo našim delavcem: v organizacijo!

Socializem je za koncentriranje produktivnih in distributivnih sredstev v interesu ljudstva, kapitalizem pa v interesu profita.

Nekaj podatkov o delu American Freedom Lige.

Dne 17. junija se je vršila v Chicagi konferenca zastopnikov tistih chikaških organizacij, ki podpirajo delo American Freedom Lige za osvoboditev političnih in industrialnih jetnikov.

Namen te konference je bil — kakor je poročal tajnik Austin Simons — da se organizira izmed čikaških organizacij, ki podpirajo delo Lige z gmotnimi sredstvi, nekakšen centralni odbor, ki naj voli izmed sebe nov izvrševalni odbor, mesto starega odbora, ki je postal neaktiven. Naloga Lige, je dejal Simons, še ni končana in ne bo tako dolgo, dokler ni osvobojen slednji politični in industrialni jetnik iza vojne. Ker so s tem delom zvezani stroški in odgovornost, a izvrševalni odbor ni prihajal na seje, je smatral za potrebno sklicati konferenco, ki naj ukrene vse potrebno za nadaljno delo. Jugoslovansko socialistično zvezo je zastopal njen tajnik.

Na podlagi Simonsovega poročila je konferenca, ki se je je vdeležilo 30 zastopnikov raznih političnih, gospodarskih in prosvetnih organizacij, sklenila, da se vrši še ena seja dne 8. julija, na kateri poda stari odbor svojo resignacijo, nakar se izvoli nov izvrševalni odbor.

Iz Simonsovega poročila o delu Lige je razvidno, da je vršila ta organizacija veliko nalogo, v zvezi temu, da večkrat ni bilo sredstev za to, in da jih je moral tajnik šele iskati pri posameznikih. Organizacija je izdala več letakov in pamfletov, opremljenih s statistiko o številu političnih in industrialnih jetnikov, kakor tudi o ravnanju napram njim od strani justičnega oddelka v Washingtonu. Še več dela bi bilo izvršenega, če bi bilo več kooperacije s strani takozvanih radikalev.

V Chicagi — je dejal Simons, se je bila od strani komunistov in I. W. W., ki niso hoteli delati z American Freedom Ligo, češ, da je to meščanska organizacija, ustanovila Centralna obrambna Liga. Ker se je med članstvom z obeh strani večkrat naglašalo, naj bi se obe organizacije združile, je bil storil Simons korake, da se te izvrši. Pogoji, katere je bil stavil sodr. Simons, so bili, da se stekajo vsi obrambni prispevki v eno blagajno, in da imate vpogled v knjige obe organizacije. Toda upravitelji Centralne obrambne Lige niso hoteli ničesar slišati o kakšnih knjigah, iz katerih bi bilo razvidno, od kod prihaja denar in v kakšne namene se izdaja. V zvezi zbiranju prispevkov za osvoboditev političnih jetnikov, se Centralni obrambni Ligi ni posrečilo osvoboditi ne enega jetnika, pač pa je padlo delo American Freedom Lige. Kmalu izza Palmerjeve krusade nad komunisti in socialisti, v kateri je bilo zajetih nad 2000 komunistov in socialistov, je American Freedom Liga osvobodila nad 1450 jetnikov, 570 pa je bilo deportiranih.

Slučaji so bili, ko Centralna obrambna Liga sploh ni mogla dobiti advokatov, ki bi zagovarjali te jetnike pred sodiščem, in če je bil kateri pri volji prevzeti korake, je zahteval zato \$5000 do \$10.000.

med tem ko je dobila American Freedom Liga advokata po \$500.

Iz tega je razvidno, da če bi bila svoboda teh jetnikov odvisna od Centralne obrambne Lige, bi bili še danes za zidovjem.

ABDITUS:

Gospodarska in socialna vprašanja v Sloveniji.

Naš novi položaj.

Zadnja svetovna vojna je po vsem svetu izzvala velike prevrate. Razrušene pokrajine, koder so divjali boji, niso njena edina sled in ne največja. V gospodarskem, v političnem in v duševnem življenju na vojni prizadetih ljudstev je povzročila velikanške, danes še nepregledne prekucije. Iz razvalin starega sveta vstaja novo, duševno prerajeno, toda ubožano človeštvo.

Zlasti je trpela srednja Evropa, kjer je vojna razbila temelje dosedanjega gospodarskega in političnega življenja vobče. Tudi pri nas, na jugozapadu srednje Evrope, se je izvršila velika izprememba; nastal je kaos v gospodarskem in javnem življenju, ki ga najbrže še zelo dolgo ne bo moč odpraviti. Naša sedanja državna tvorba, Jugoslavija, je nastala iz najrazličnejših pokrajin, ki doslej niso imele prav nič skupnega ne v državno-pravnem ne v gospodarskem pogledu. Ljudje z različnimi kulturnimi, političnimi in gospodarskimi potrebami ter navadami, doslej nič ali pa le zelo malo poznavajoč drug drugega, so si zgradili skupno državno hišo, katera pa v današnji obliki ne ugaja pravzaprav nikomur, nikogar ne zadovoljuje. Posledice tega državnega in nacionalnega preobrata so za nas vse zelo občutljive; ne samo zaradi petletnega sistematičnega uničevanja vseh produktivnih sil in dobrin, temveč zlasti tudi zaradi tega, ker so se posamezne pokrajine mahoma — čez noč — ločile od svojih prejšnjih državno-gospodarskih enot ter gospodarsko in upravno, obviselo takorekoč v zraku. Tako so vsaj deloma izgubile gospodarsko bazo dosedanje njihove eksistence. Današnje države pa niso več zgolj politične tvorbe, kakor so bile nekoč države, temveč so obenem tudi nekakšne gospodarske enote. Vsaka država mora natančno poznati svoje gospodarske potrebe, vedeti mora, katere gospodarske dobrine ima sama in katere mora uvaževati iz tujih dežel.

Pri nas se velika večina ljudi še ne zaveda, kako zelo so se vsled izvršenega državnega preobrata izpremenili tudi temelji našega dosedanjega socialnega življenja. In vendar pričajo že vsakodnevni dogodki, da so naše dosedanje gospodarske, politične in tudi kulturne podlage zrahljane in izpodkopane.

Ako se hočemo v tem gospodarskem in političnem kaosu pravilno orientirati, moramo najprej spoznati bistvo gospodarskih razmer, v katere smo bili vrženi vsled dolge vojne in državnega preobrata. Nadalje moramo ugotoviti svoje gospodarske in socialne potrebe in naloge vsaj za bližnjo bodočnost. To pa ni lahka naloga in je tudi neizvršljiva, ako

gremo na delo brez vsakega teoretičnega znanja in potrebne praktične izkušnosti. Nadalje se moramo zavedati, da so vojna in njene strašne posledice vzbudile med delavnim ljudstvom nov duh, lahko rečem, socialistično mišljenje. Vsepovsod se je okreplil odpor proti kapitalizmu. O tem se veliko govori in piše. Toda le malo jih je, ki so si tudi na jasnem, kako bi se, konkretno vzeto, socialistična misel dala tudi praktično izvesti. Vsakomur, ki se je z gospodarskimi in socialnimi problemi kdaj tudi praktično bavil, je jasno, da se nobena obče človeška misel ne da trajno uveljaviti po kakšnih šablonah. Potrebe, moči, zmožnosti posameznih dežel so namreč tako različne, kakor so si na priliko različni ljudje. Eno je gotovo: da ta novi socialistični duh več računa s človekom, kakor mrtvo materijo. Tudi v tem se izraža odpor proti kapitalizmu, njegovi brezobzirnosti in njegovim posledicam. S katerega vidika naj torej presojava naš novi položaj? Katere točke so sporne? Odgovoriti bi bilo na vprašanje: Doklej gre evolucija in kje se pričinja? Kdaj in kje je revolucija potrebna in neizogibna?

Mislim, da moramo na vsa aktualna vprašanja našega novega življenja odgovoriti z miselnimi sredstvi marksistične ekonomije.

Jedro gospodarske krize po vojni.

V teku enega leta se veliko producira — pride la in izdelata. Od skupne letne produkcije odpade velik del na delovna sredstva, kar je neodvratno potrebno, če se sploh hoče producirati. Tu sem spada vse, kar je potrebno n. pr. za setev, za krmila, za sirovine industriji in obrti, za gospodarska in tehnična orodja, stroje itd. Kar po odbitku vsega tega ostane, imenujemo — pri rednih razmerah — čisti iznos družabne produkcije. Ta čisti iznos delimo zopet na dve polovici. Prva polovica se porabi doma, da se ljudstvo ohrani delazmožno in plodovito.

V rednih razmerah se navadno producira preko te, recimo "domače potrebe". Presežek produkcije se tem primeru odda, to je proda ali pa zamenja za druge potrebne vrednote. Temu razčlenjevanju družabne produkcije sledi navadno tudi enaka razčlenitev vrednosti produciranega blaga. Del blagovne vrednosti tiči v uporabi delovnih sredstev, to je v stvarnih producijskih stroških izdelanega ali pa pridelanega blaga. Kar je blago vredno preko tega, pride v dobro različnim rezredom družbe. Del te vrednosti odpade na delavski razred v obliki mezd in plač. Kar po odbitku vsega tega vrže blago več, to imenujemo nadvrednost, ki se običajno skriva v najrazličnejše upravne oblike in katero posedujoči razred (podjetniki, tovarnarji, bankirji, posestniki, trgovci) razdele med seboj.

Kapitalistična družba je normalna kadar delavei in uslužbeni dobivajo takšne mezde ali plače, da se morejo ob njih vsaj zasilno preživeti, in kadar so imejtelji delovnih sredstev v stanu, nadvrednost pridelanega ali izdelanega blaga potom prodaje ali zamenjave razdeliti med seboj.

To moramo imeti pred očmi, kadar vprašujemo, kako stoji z našo produkcijo in z njeno nadvredno-

stvo v naši novi državi. Z drugimi besedami: ali produciramo dovolj, da moremo živeti brez tuje pomoči?

Brez vsakih dokazil je poznavalec razmer in dežele jasno, da sami ne produciramo vseh delovnih sredstev, ki jih rabimo in v domači produkciji tudi porabimo. Nadalje vemo, da ne pridelamo toliko življenskih potrebščin, kolikor jih rabimo za domačo potrebo in izmenjavo za druge inozemske, potrebne nam pridelke in izdelke. Ravno naša nova država ima poleg bogatih in plodnih pokrajin veliko takšnih, ki so absolutno pasivne, to je takšnih, v katere se mora mnogo več uvažati, nego se more izvoziti. O kakšni veliki nadprodukciji v državi danes ne more biti govora. Pri tem pa je usodno to da tiste nadprodukcije, o kateri sanja še danes velik del domačega prebivalstva, enostavno ni, med tem, ko je pravni naslov do nadvrednosti ostal. Ta "nadvrednost" se je tekom vojne pomnožila in je večinoma v rokah kapitalistov in velikih zemljiških posestnikov. Ti n. pr. posedujejo različne in številne državne, deželne, občinske vrednostne papirje, akcije podjetij in bank itd., kar jim donša obresti to je "nadvrednost" od namišljene nadprodukcije.

Spričo pomnoženega uboštva in padeča družabne produkcije pod normalo, so neprimerno narasli zahtevki posedujočega razreda do nadvrednosti.

V tem tiči jedro današnje gospodarske krize.

Razlastitev in valuta.

Iz doslej povedanega jasno sledi, da ima danes človeška družba, zlasti pa oni njeni deli, ki so vsled vojne gospodarsko največ trpeli, pravne naslove do nadvrednosti, toda nobene nadprodukcije, ki bi jih krila. Gospodarsko vzeto pravni naslov do nadvrednosti ni nič drugega kot pravica do irekega deleža nadprodukcije. Danes imamo pri nas velike množine takšnih pravnih naslovov do nadproduktov, ki jih pa nimamo nikoli nikjer. Tekom vojnih let je človeštvo uničevalo dobrine in velik del produktivnega dela je bil namenjen uničevanju. "Nadvrednosti" so si ljudje nabavili s premoženjem, bodisi da so ga imeli že pred vojno, bodisi da so ga pridobili med vojno. Da so zašle vmes tudi institucije, ki naj po svojih namenih služijo v korist revnemu ljudstvu, je bilo neodvratno, zlasti vsled velike kompliciranosti v naložbi in udeležbi premoženja pri kapitalističnih podjetjih in zavodih. Za zgled navajam le avstrijska vojna posojila, ki jih je v naši državi vse polno, katera danes nihče ne realizira in nihče ne izplačuje obresti od kapitala, naloženega v njih. Zakaj kjer nič ni, tudi kapitalist izgubi svojo pravico.

Kaj mora v narodno-gospodarskem pogledu slediti iz tega?

Dve možnosti ste dani. Prva je ta, da se pravni naslovi do namišljene nadprodukcije kratkomalo razveljavijo, kakor je to n. pr. storila sovjetska vlada v Rusiji. Druga možnost pa je, da se zahtevki po izplačilu enostavno ne realizirajo — brez formalnega sodelovanja države. To se je pri nas deloma že zgodilo, n. pr. ravno z avstrijskimi vojnimi posojili. Kdor je svoječasno Avstriji podpisal vojno posojilo

v namenu, da mu bode isto donášalo toliko in toliko obresti, je pri nas izgubil obresti in kapital. Takšen je položaj vsaj danes. Vsled gospodarske potrebe družbe se je torej izvršila nekakšna ekspropriacija brez vsake formalne uzakonitve tega stanja od strani države. Pravica do zahtevka je postala brez vsake realne vrednosti in to iz povsem enostavnega razloga, ker ni tiste normalne nadprodukcije, običajne v kapitalistični družbi, ki naj bi krila delež kapitalističnih "upravičencev" do nje.

Vsled tega je padla tudi vrednost denarja. Vrednost denarja je v najožji zvezi z vrednostnimi papirji, ki v svojem bistvu niso nič drugega kot nakaznice do nadprodukcije. Ker je v legalnem denarju zapopaden tudi delež delovnih moči (mezde, plače itd.), so z njegovim padeem prizadete predvsem široke plasti prebivalstva. Padeč vrednosti legalnega denarja zadene torej najobčutnejše tistega, ki živi od dela. Obenem zavre razmah narodnega gospodarstva vohče. Večje mezde in plače so sicer mogoče, vendar jih ni možno poljubno zvrševati, zlasti ne preko mere dosegljive nadvrednosti. Obratno pa lahko pade kupna moč ali vrednost denarja, vsled razdrmanega narodnega gospodarstva ali presilnega pomanjkanja življenskih potrebščin, mnogo nižje.

V tem položaju se nahajamo danes. Valutno vprašanje v bistvu torej ne tiči vtem, kakšne bankeve in koliko jih dobimo, temveč v produkciji in v njeni razsežnosti.

Iz te polomije kapitalistične družbe sta mogoča le dva izhoda:

1. Država napove bankrot, ali
2. izvede oddajo premoženja.

To zadnje je bolj komplicirano, pa zato narodno gospodarstvo veliko manj pretrese.

Na ta način se družba lahko otrese zelo velikega dela nadvrednostnih zahtevkov in razlasti tiste, ki so doslej s svojimi pravnimi naslovi do nadprodukcije razlaščevali nepremožno prebivalstvo.

Ta gospodarska operacija je danes nujno potrebna.

Konec kapitalistične družbe.

Vpraša se tedaj: Ali more kapitalistična družba še naprej?

Naše socialistično pojmovanje nam pravi: Kapitalistične družbe si ni mogoče misliti brez nadprodukcije. Kapitalistična družba predpostavlja nadprodukcijo zato, da je omogočeno nositeljem kapitalizma si osvojiti njeno "nadvrednost". Če trdimo, da danes družba te nadprodukcije nima, potem vemo, da je kapitalistična družba omajana v svojih gospodarskih temeljih.

Vendar, ako bi mislili tako enostavno, bi bila to lahko usodna zmota. V prejšnjem odstavku sem govoril o tem, da sedanja gospodarska potreba človeško družbo, zlasti tudi pri nas, naravnost sili v to, da se razlasti dosedanje razlaščevalce, to je imejitelje "nadvrednosti", ki nimajo dovoljnega kritja.

Kaj pravi pa Marx?

On misli, da pride koncem konca kapitalistična družba v položaj, ko se bodo razlaščevalci delovnega ljudstva razlastili. Njegova misel kulminira v tem-

le spoznanju: Razvoj produktivnih sil in tehnike, naraščajoča obvlada narave po mislečem človeku: vse to bo neznansko pomnožilo vrednote človeške družbe. Nadprodukcija se bo kupičila preko potrebne višine in sistematično pripadla posedujočemu razredu, kateri bo na ta način neizmerno bogatel. Vsled tega se bo silno poostrilo nasprotje med bogastvom in malim deležem, ki ga bo prejemale delavno ljudstvo. Družba bo zašla v nevzdržen položaj. Delovno ljudstvo se bo uprlo posedujočemu razredu, tudi številno močno skrčenemu, odpravilo bo zasebno lastnino, vsled česar bo prešla tudi nadprodukcija iz rok kapitalistov v last delovnega ljudstva. Marx torej pričakuje, da se bo posedujoči razred razlastil vsled neizmerne bogastva, ki bo neznansko poostril razredna nasprotstva vsled velike nadprodukcije, ki je ne bo mogoče mirno prepustiti posedujočemu razredu v izključno uživanje.

Naš današnji položaj očitno ni takšen, kakršnega predpostavlja Marx za čas, ko kapitalistična družba dozori in pade. Kakor smo videli, je danes razlastitev potrebna, ker nadprodukcije sploh ni, enostavno vsled splošne revščine. Družba je danes tako uboga in izčrpana, da ne more dati posedujočemu razredu običajnega tributa, ker ga nima ali vsaj ne v dovoljni višini.

Nemški socialist dr. Otto Bauer meni, da tiči v tem temeljna napaka boljševiškega pojmovanja marksističnega nauka. Oni govore, kakor da je že prišel od Marxa napovedani razvoj največjega bogastva v kapitalistični družbi in gre tedaj le za to, da seizpremene lastninske razmere, to je, da preide lastnina posedujočega razreda v last neposedujočega.

Če se to zgodi, pa še ne bo dosežena socialistična družba, ker ni danih gospodarskih predpogojev, ki so za njo nujni. Danes je problem v tem, da se produkcijo sploh dvigne, tako da bo nekaj tu, kar more v resnici biti predmet spora med razredoma. Zgolj sprememba lastninskih razmer še ne more odpraviti družabne bede, kar dokazuje tudi sedanjí položaj ruskega delovnega ljudstva. Verjetno je marveč, da bi se beda vsaj prehodno še povčevala, ker bi še bolj skrčena produkcija ne mogla zadostno preživljati globokih vrst ljudstva.

Zunanja podobnost sedanje in Marxove situacije nas torej ne sme prevariti. To spoznanje pa ne more ničesar spremeniti na dejstvu, da nimamo dovoljne nadprodukcije, da se torej morajo razveljaviti pravni naslovi do nadvrednosti, skratka, da je kapitalistična družba omajana v svojih temeljih. To se izraža tudi v zavesti doslej potlačenega človeka. Delavska zavest se je silno dvignila. Delovna sila je tekom doleg petletne vojne zelo padla. Stoletne "vzgoje" je bilo treba, predno se je človeštvo navadilo na redno delo. Iz zgodovine vemo, da se je človeka prisilno, s krutimi odredbami, navadilo na enakolično delo v pisarnah, v delavnicah in tovarnah. Zlasti pri nas, industrijsko še malo razvitih krajih, je spomin na zgodnjo kapitalistično dobo še živ. To stoletno "vzgojo" kapitalistične družbe pa je sedaj pokvarila ona sama s svojo dolgotrajno vojno. Vojna je ljudi odtrgala delu, jih postavila na fronto ali v zaledje,

kjer so veliko postavali in se odvadili rednemu produktivnemu delu v delavnicah, v tovarni, v jami, na polju, v gozdu... Vsled slabe prehrane je delavec oslabil, prestano trpljenje se mu je utisnilo v dušo, državni preobrat pa mu je pokazal tudi nove politične smeri. Delavski razred je danes v takem razpoloženju, da noče več delati za kapitaliste, temveč le za samega sebe.

Tako stopnjevaje izgublja kapitalistična družba svoje kolesnice.

(Dalje prihodnjič.)

Odmevi.

Mednarodno organizirano delavstvo je proglašilo blokado proti Ogrski. Pošiljanje blaga, po suhem in po morju, namenjeno v Ogrsko, se ustavi. Telefonske in telegrafične zveze se pretrgajo in železniški promet z Ogrsko se bo vzdrževal v omejeni meri samo za potnike, ki pa smejo imeti s seboj le malo količino prtljage. Tako se glase brzojavne vesti, datirane z dnem 20. junija. V to akcijo so pristale delavske organizacije nemške Avstrije, Čehoslovačije, Jugoslavije, Italije, Poljske in tudi iz drugih držav. Namen blokade je prisiliti ogrske klerikalno-monarhistične reakcionarje, da prenehajo z belim terorjem proti zavednemu delavstvu.

Na Ogrskem so sedaj na krmilu monarhisti, ki skušajo "ubežnemu kralju" Karlu povrniti krono sv. Štefana in naslov "apostolsko veličanstvo kralj Ogrski". S pomočjo Habsburžanov upajo pritegniti nase tudi nemško Avstrijo, slovaške pokrajine in Hrvaško. Morča bi se koncem konca dalo celo obnoviti staro avstro-ogrsko cesarstvo in prejšnjo slavo ogrske aristokracije. Sanje ogrskih grofov in škofov vznemirjajo Čehi in socialiste v Nemški Avstriji. Na Dunaju in drugih mestih avstrijske republike delujejo poleg domačih klerikalnih agentov tudi ogrski za obnovitev monarhije. Med prekmurskimi Slovenci v Ameriki se je dobil neki duhovni bratec našega Kazimirja, Rev. Horvat, ki deluje za politiko madžarskih klerikalnih teroristov.

Blokado proti reakcionarni Ogrski vodi delavska mednarodna solidarnost. Ali bo dosegla svoj cilj?

Delavstvu bi bilo čisto lahko izvesti vsako blokado, če bi bilo v vseh državah organizirano na podlagi razredne zavednosti in solidarnosti; če bi bile mednarodne vezi delavstva tesnejše, kakor so danes. Ampak že to, da se s tako blokado poskuša v tako velikem obsegu, je znamenje, da se je delavstvo pričelo zavetati svoje moči.

Poljaki so v vojni proti Rusiji in če hočejo streljati, potrebujejo municije, ki pa jo sami ne izdelujejo dovolj. Treba jo je uvažati. In zopet je delavstvo na poti. V Trstu, na Češkem, v Angliji in drugih krajih so delavci preprečili izvažanje municije na Poljsko.

Zavezniška blokada proti Rusiji se nadaljuje in je — upešna. Potrebščine, ki jih Rusija nujno potrebuje in jih dobi le iz inozemstva, se ne morejo uvažati radi blokade. Vsa poročila, naj si bodo od prijateljev ali nasprotnikov sovjetske Rusije, so edina v tem, da vlada v Rusiji v prometnem sistemu kaos, da je v mestih veliko pomanjkanje živil, obleke itd. V deželi, ki je bogata naravnih zakladov in poljskih pridelkov, vlada mizerija ponajveč radi blokade. Vsled blokade trpi vse ljudstvo, naperjena pa je proti vladi. Ako bo blokada delavskih organizacij proti Ogrski uspela, tedaj bi bil enak rezultat. Vlada, proti kateri je blokada naperjena, pa pade šele tedaj, kadar postane ljudstvo z njo v toliki meri nezadovoljno, da se temelji njene moči omajajo in mora, da se reši, delati kompromise in dajati koncesije. Ako pa je val ljudske razjarjenosti dovolj močan, jo vrže in nadomesti z drugo vlado.

Ruska sovjetska vlada se danes pogaja skoro vsemi državami za mir in odpravo blokade. Če se kd. pogaja, pomeni to delati kompromise in dajati koncesije, pomeni staviti pogoje in jih potem omiljevati in popuščati. Geslo "nobenih kompromisov" v praktičnem življenju ne drži.

Ogrska vlada obljublja strogo postopati proti belim teroristom in vali vso odgovornost za njihove brutalne čine nanje. Ta obljuba je poizkus zadovoljiti delavsko Internacinalo, kajti ogrska vlada se hoče obdržati v sedlu in doseči svoje reakcionarne cilje polagoma, v kolikor bodo dopuščale razmere.

Ogrski grofje, škofje in njihovi služabniki so v zmoti. Kazalec na uri se lahko pomakne nazaj; ampak časa se s tem ni pomaknilo nazaj. Ta gre naprej in je pustil za seboj slavo vseh starih imperijev, papško slavo in moč njegove posvetne države, in pokopal je tudi slavo plemenitašev avstro-ogrske monarhije, ki bo živela le še v knjigah zgodovine, kakor žive vse druge stare "slave", ki jih ni več.

Zavezniška diplomacija in mednarodni bankirji so v zmoti. Poskušali so vsa mogoča sredstva, da naredijo iz Rusije državo po njihovi volji. Diplomacija pa je nepristopna za izkušnje in tira svojo pogubno politiko naprej.

Voz evolucije ima na svojih kolesih težke zavornice in se raditega pomika zelo počasi naprej. Semintja pride pot navzdol in tedaj škripljejo kolesa in vožnja je nekoliko hitrejša. In zopet pride klanec in voz napredka se pomika počasneje, da se gibanje v eni generaciji komaj opazi. Tako je določeno v zakonu razvoja in tako se vrši. K. T.

Glas za republičansko stranko je glas za sistem, ki povzroča vojne. Glas za demokratsko stranko pomeni isto. Nihče drugi nima interesov za odpravo sistema, ki povzroča vojne, kot delavstvo, ki bo odpravilo ta sistem, združeno v socialističnih vrstah. Vstopite tudi vi v te vrste!

ETBIN KRISTAN:

ANTON GRABIČ.

(Nadaljevanje.)

"Glejte, glejte, častno stražo imajo!" so doneli klici . . . "Zmotili so se v koledarju. Mislijo, da je četrty julij, pa paradirajo," so se posmehovali drugi. "Pa zastave nimajo", je zapel poln, visok glas; "dajte jim skebsko zastavo, da ne bo parada tako ubožna."

Nekje je množica dobila staro vrečo, od drugod so prinesli drog, kakor da najde potreba vedno, kar išče. V hipu je bila napravljena zastava in veli mladenič je skočil pred povorko, češ da bo njen praporščak. Vse se je smejalo, dobri in slabi dovtipi so švigali sem in tja, in tudi neprizadeti gledalci so se izvrstno zabavali. Toda enemu izmed policistov, ki so korakali pred stavkokaško četo ni ugajala šala. Zdelo se mu je, da je avtoriteta ogrožena. Pahnil je praporščaka, da se je opotekel in skoraj padel. Hipoma je bila situacija izpremenjena. Dotlej vesela množica je zarohnela. Iz številnih posameznikov je postalo eno telo z eno dušo. Besede so bile nerazločne, ali donele so kakor gromovi protest. Živce policistov je razdražil šum in nemir. Zahtevali so, da naj se množica razide. Tedaj se je vse tako hitro razvilo, da ne bi bil mogel niti nepristranski gledalec, niti neposredni udeleženec natančno in po vesti povedati, kako se je pričelo in kako vršilo. Gotovo je, da se množica ne bi mogla dovolj hitro umakniti, tudi če bi bila hotela. Najbrže tudi ni imela takega namena. Večina sploh ni verjela, da je ukaz resen. In da bi poštene delavci bežali pred stavkokazi?

Policijske gorjače so podprle avtoriteto. Stavkokazi so pa s tem izgubili svojo varnostno eskorto, in v splošnem pretepu, ki je sledil kakor na povelje, je bil vsak zase vojščak. Grabič je slišal Hrvata tarnati, ali v glavi mu je šumelo, pred očmi so se mu delali kolobarji in v grlu mu je bilo, kakor da mora kričati. Ničesar ni videl jasno. Le kakor v sanjah je opazil, da je nekoliko njegovih tovarišev bežalo. To je še povečalo njegov srd. Nešadoma je bil v gruči, ki jo je podzavestno smatral za sovražno. Ti ljudje so imeli drugačne oči, kakor oni, s katerimi je prebil zadnje dni. In brez premisleka se je zagnal vanje. Bil je tepež. Sam je suval, bil, brcal, a dobival je sunke, udarce in brce. Kako dolgo je trajalo, ni vedel. Bolečin ni čutil. V duši pa je bilo nekaj kakor zadoščenje, nerazumljivo zadoščenje, ki ga ne bi bil znal razložiti ali opisati . . . Močna pest ga je pograbila za vrat in stisnila kakor železen obroč. Avtomatično je dvignil nogo in krepko sunil. Sam je odletel daleč proč, pred njim pa se je nekaj zgrudilo . . . Ko se je zavedel, je policija razganjala ostanke množice. Svojih tovarišev ni opazil nikjer.

Naenkrat je stal agent poleg njega.

"Ali imate dovolj moči, da greste z mano?" ga je vprašal.

"Moči? . . . Mislim, da ne umiram . . . Kje so vsi naši?"

"Psi!" je zarentačil agent. "Včasih je bila ta sodrga vsaj za tepež kaj vredna, sedaj so pa sami strahopetci. Pet jih je za vogalom, vsi ostali so se razbežali v strahu za svoje dragocene butice. Zbrati moramo zanikrno drhal. Ali mi morete pomagati? Oni za vogalom pojdejo z nama."

Grabič je v bližini opazil cestni vodnjak. Bil je potreben vode. Šel se je napit, a ko se je nagnil, je kanila kaplja krvi v vodo. Sedaj še le je spoznal, da je ranjen. Umil se je in za silo obvezal. Potem je šel z agentom.

Prehodili so bližnje ulice, preiskali razne gostilne, in v dveh urah so zbrali razkropljeno četo. Mnogo jih je bilo pijanih. Nekateri so bili le "dobre volje", drugi pa so bili podobni polnim mehovom. Ta je pel kvante z razjokanim glasom, oni je preklinjal, tretji je zahteval še pijače, z nekaterimi pa ni bilo nič opraviti brez sile. Za to je bil Grabič najbolje razpoložen in brez usmiljenja je udaril, kjer se mu je zdelo potrebno.

Ko je bila vsa tolpa zbrana, je bila videti kakor krdelo ubožcev brez moči in volje. Kakor zaspane otroke ali umobolne jih je bilo treba gnati in malo številce agentovih pomočnikov jih je komaj držalo toliko v redu, da so prišli v barako. Tam so večinoma popadali na slamo in zasmrčali, kjer so legli.

Grabič je bil truden kakor še nikdar ne, pretruden, da bi bil mogel zaspati.

Agent se mu je približal.

"Zaslužili ste, da vas pohvalim," je dejal. "Obnašali ste se kakor mož."

"Kaj bi govorili o tem?" je odvrnil Grabič, ne dobre volje. "Kakor nanese, tako nanese."

"Well, veseli me, da jemljete stvari tako. Toda jaz sem vas opazoval in zdi se mi, da bi lahko opravljali kaj boljšega. Prilika je tukaj, da si pripravite ugodnejša tla in v Ameriki je neumen, kdor ne porabi prilike. Predlog imam za vas, ki ga lahko sprejmete ali pa zavrnete. Če ga sprejmete in izvršite, ste lahko takoj na konju. Priznavam, da ni lahak, posebno ne za vas, ker je vsa reč za vas nova. Toda te norec se ustraši poizkusa, če more od njega kaj pričakovati."

Grabič je pogledal moža po strani.

"Čudne besede!" je opomnil. "Ljubše bi mi bilo, če bi govorili bolj jasno. Nimam talenta za čitanje misli. V New Yorku sem se že enkrat urezal, ker sem se dal hipnotizirati po podobnih besedah. Ali znate razločno govoriti?"

"Znam in govoril bom."

Agent je pričel obširno razlaganje in Grabič je poslušal, začetkoma ravnodušno, potem z večjim zanimanjem, naposled s pravo napetostjo.

Bili so čudni predlogi, ki mu jih je podajal debeluh. Zdeli so se absurdni, zlasti za človeka, ki je še vedno tujec v deželi, ali obenem je bilo v njih nekaj čudno vabljivega, zapeljivega, nekaj, kar je dišalo po možnosti pustolovščin in zanimivih dogodkov, nekaj nenavadnega, skoraj romantičnega. Grabič je poslušal in se nasmihal, kakor da se roga, toda agent ni odnehal. Bilo je, kakor da je videl za vso porogljivostjo nekaj drugega. In polagoma je Grabič opustil ironično gesto. Začel je premišljevat, razmišljati in uvaževati. Pozno v noč je trajal razgovor in ko sta se razšla, je bila med njima sklenjena pogodba za poizkušnjo.

(Dalje prihodnjič.)

UTRINKI.

Vacuum Oil Co., družba, ki pripada skupini Standard Oil in je pravzaprav le majhna reč, kajti kapitalizirana le je s petnajstimi milijoni dolarjev, je zadnje leto "zaslužila" \$8,112,777. Leto pred tem je znašal njen "zaslužek" polovico tega zneska. Poglejte te številke, pa boste videli, da pomeni to petindvajset odstotkov dobička v enem letu in petdeset odstotkov v drugem. Petdeset centov za vsak dolar. Ali zdi se, da je to malo. Kajti pripoveduje se že, da se je treba pripraviti na pomanjkanje gazolina, kar pomeni z drugimi, že davno razumljivimi besedami povišane cene . . . Če ne bi bil profit posvečen, bi se kmalu pokazalo, da je tudi tukaj vsa govoreca o pomanjkanju bosa.

Porabi vsako priložnost, ki jo dobiš, za čitanje. Ne čitaj površno, ampak pazno. Ne misli, da zadostuje za tvoje duševno hrano en list ali ena knjiga s kako kolportajno vsebino. Pridobi si znanja o socialnih vprašanjih. Tega dobiš s čitanjem Proletarca in drugih socialističnih publikacij. Zaseduj tekoče dogodke, zato čitaj dnevnik. Le na ta način boš pridobil znanje, ki je potrebno vsakemu delavcu, vsakemu človeku, ki stremi za napredkom in kulturi.

V nekaterih južnih državah zapirajo nekateri kapitalisti bombažne mline, vzlic temu, da so cene bombažu zelo visoke. Posledica tega je brezposelnost delavcev, med tem ko bombažni magnatje prodajajo nakopičene izdelke in grabijo velike profite. Ali bodo delavci spričo tega sprevideli, da je treba taka podjetja podružabiti in na ta način zasigurati sebi in družinam stalno eksistenco?

Pišite po pojasnila tajništvu J. S. Z. za ustanovitev kluba v vaši naselbini, ako ga še nimate. V jeseni so volitve. Ne pozabite nanje, nego se že sedaj pripravljajte na agitacijo za izvolitev socialističnih kandidatov.

Eugene V. Debs je dejal: "Jaz nisem Mojzes, da bi odvedel delavstvo iz puščave. Ako bi imel to moč.

bi se zopet dobil kdo drugi, ki bi jih pripeljal nazaj v puščavo . . ." Pojdite v socialistično organizacijo in si sami pomagajte.

V Chicagi eksistira znana razpošiljalna tvrdka Sears Roebuck, ki dela ogromne dobičke vsled koncentracije trgovine v velikem obsegu. V prvih štirih mesecih tega leta je prodala za \$128,000,000 blaga več kot leta 1919. V teku zadnjih desetih let je znašal dobiček te družbe povprečno 11.56 centa od vsakega dolarja vposlanega za naročila. Pri tem so odšteti že vsi obratni stroški, poprave itd. Za \$350,000,000 prodanega blaga prinese družbi, računano po gorajšnjem dobičku \$40,000,000 preostanka. Če se odšteje od te svote \$6,000,000 za davke (leta 1919 ga je pričevala \$4,870,376), in \$2,000,000 za delavski fond, ostane družbi še \$32,000,000 čistega dobička. Delavci pri tej tvrdki delajo osem ur dnevno in v soboto pol dneva. Svojim delavcem daje tudi nekakšne premije od zasluzka, daje jim popuste pri nakupu blaga in prodaja jim delnice, da jih tako bolj priveže nase. Vposluje okoli 12 tisoč ljudi, v jesenski sezoni pa do 18 tisoč. Družba takoj v kali zatre vsak poizkus delavstva za ustanovitev strokovne organizacije. Največji nasprotniki tvrdke Sears Roebuck so trgovinopodrževalci, ker jim odvzema za stotine milijonov dolarjev prometa. Svoje cenike pošilja v najmanjši vasi in velika mesta in vse blago se naroča po pošti in razpošilja po parcelni pošti ali ekspresu, in sicer ceneje, kakor pa se prodaja blago po lokalnih trgovinah. Socialistična družba ne bo razbijala takih koncentriranih podjetij, ampak jih bo upravljala v in teresu splošnosti.

Letos bo imelo ameriško delavstvo zopet priliko izročiti ključ industrialne svobode ključarjem, ki imajo v oskrbi industrialno svobodo. Dosedaj je izročalo ključ te svobode kapitalistom — in svoboda je ostala njim, med tem ko je bilo delavstvo odvisno in zasluženo. Ali bo ravnalo to delavstvo letos bolj pametno in bo izročilo ključ industrialne svobode delavskemu razredu? —

V sedanjih časih se sliši mnogo o "samoodločevanju narodov." Kateri narodi odločujejo sami o sebi? Tisti, ki se močni. V državnem smislu odločujejo o svoji usodi in usodi drugih narodov za sedaj Anglija, Francija in Amerika, tisti, ki so močni "odločajo" ali izbirajo, tisti, ki so slabi, pobirajo, kar ostane drugim.

V splošnem ni v politiki in industriji nič drugega. Danes odločajo v politiki in v industriji še kapitalisti. Če naj odloča v bodoče v enem in drugem oziru delavstvo, mora postati najprej močno. Močno pa postane, čim se organizira. Dolžnost delavstva torej je, da se organizira politično in industrialno.

Dnevne novice: "Poljaki beže pred rdečo rusko armado".

"Kdo je izmak iz Caruzove dragulje?" — "Kdo je dejal Williamu H. Adoo, naj ne kandidira za predsednika na kratkem tiketu?" "Kdo so

bili večerajšnji tatovi?" — "Zgodovinski dokazi, da je bila Amerika najdena 17 let predno jo je odkril Kolumb." — Anglija na delu za novo pogodbo z Japonsko." — "Pet linčanih" — "Cerkve na delu, kakor pred tisoč leti, da izboljšajo pokvarjeno družbo." — "\$200,000 poneverjenih; Pastorju ušla žena." — "Četrta žena v enem letu". — "Skočil z mostu v vodo". — "Ustreljen pred svojo hišo". — "Trije obsojeni zaradi navijanja cen živjilom." — "Kje je 10,000 kvartov whiske?" — "Nov hotel za \$5,000,000." — "Novi injunkšni v projektu proti štrajkarjem na železnicah." — "Privatni detektivi ubili deset ljudi", itd. itd. —

Časopisje je vez, po kateri se prenašajo misli enega človeka na druge, v katerem lahko izvemo, kaj se godi po svetu in zato je časopisje nenadomestljivo sredstvo današnje družbe. Časopisje ima velikanško moč na javno mnenje in ga lahko obrača v prid tistim, ki kontrolirajo časopisje. Zato je kapitalizem danes skoro absoluten gospodar ameriškega časopisja. Uredniki tega časopisja morajo pisati tako, kakor zahtevajo privatni interesi brez obzira, če urednikom to ugaja ali ne.

Na nekem banketu ameriških časnikarjev je dobroznani ameriški žurnalista John Swinton podal med drugim tudi sledečo izjavo:

"Jaz vem in vi veste; nobenega ni tu med vami, ki bi si upal pisati vaša lastna, resnična mnenja in če bi jih, veste že vnaprej, da ne bi nikdar zagledala belega dne. Jaz dobivam \$150.00 na teden zato, da ne priobčam mojih poštenih mnenj v listih, s katerimi imata zveze in vi imate podobne plače za enake namene. Vsakdo izmed vas, ki bi bil toliko nespameten, da bi pisal to, kar v resnici misli, bi se našel na cesti in bi bil prisiljen iskati drugo delo. Naloga žurnalista je uničevati resnico, lagati na vse strani, poptvarjati resnične vesti, opravljati in sramotiti, poklanjati se mamoni in prodajati ljudstvo in njegovo domovino za vsakdanji kruh.

Jaz vem in tudi vi veste, kako neumno je nazdravljati neodvisnemu časopisju. Mi smo orodje bogataških vazalov, ki se skrivajo za kulise. Mi smo marionete, ki plešemo, kakor nam oni igrajo. Naši talenti, naše zmožnosti in naše življenje je lastnina drugih ljudi. Mi smo intelektualne prostitutke."

Vsak kapitalističen list povdarja, da je neodvisen in prostituirani žurnalista pojejo na banketih v frazastih napolitnih hvalospeve "neodvisnemu" časopisju. Ljudstvo pa kupuje te časopise, medtem, ko časopisje, ki brani interese tega ljudstva, životari in se bori za existenco.

Program republičanske stranke, ki ga je sprejela na zadnji konvenciji, obsega več tisoč besed — ki pa ne pomenijo nič drugega, kakor da naj ostane vse tako kakor je. Sedaj pred konvencijo demokratske stranke prihajajo nekateri njeni politiki z željo, naj bi bil njen program kratek, ki bi se ga lahko napisalo na poštno dopisnico. To bi bilo res bolj praktično. Niti dopisnice bi ne bilo treba, nego le majhen košček papirja, na katerega naj se napiše program: "Vse kar je, je prav. Reforme zavračamo."

Med socialisti so ljudje, ki delajo že desetletja za socializem in bodo delali zanj, dokler ne ležejo v grob. V boju za pravičnost in svobodo človeštva žrtvujejo sebe in se ne pritožujejo radi tega. Ob zaključku svojih zemeljskih potov so taki sodrugi zadovoljni, če morejo v teku dolgoletnih bojev beležiti vsaj nekaj uspehov, kajti oni vedo, da se družabni sistem ne bo hipoma spremenil samo zato, ker so tudi oni v svojih mladih letih pristopili v armado upornikov proti krivičnosti.

Človek gleda s pomilovanjem na tiste revolucionarje, ki po preteku nekaj mesecev, ko pristopijo v socialistično organizacijo, obupajo nad boljšo bodočnostjo človeštva in se zopet umaknejo v varna zatišja. Marsikdo se hipno navduši, v srečo mu zagori, okoli vratu si zaveže rdečo kravato in v dveh mesecih pričakuje preobrata; kakor da je manjkalo samo še njega za dosego tako hipnega uspeha. Čez dva meseca pa je še vse tako kakor je bilo in sodrug, ki se je hipno navdušil, se je tudi hitro ohladil.

Borba za socializem potrebuje trdnih, lojalnih borecev, ki se nikdar ne utrudijo, ki vedo, da njihova zmaga pride. Če preje padejo, vedo, da bodo drugi zavzeli njihova mesta v naših bojnih vrstah. Tako se vrši naš boj vse od časa, ko je zaplapolal naš prapor mednarodne solidarnosti, enakosti, bratstva in pravičnosti.

— "Pred nekaj leti nas je neki pisatelj, ki si je pridobil z lepim slogom in neslanimi rečmi, ki jih je raztresal, informiral, da ostanejo reveži revni, ker ne pokažejo zmožnosti, da bi bili drugačni. Ali je to resnica? Ali so revni le tisti, ki ne delajo? Pojdite z menoj, in jaz vam bom pokazal ljudi, moške in ženske, ki delajo od zore do mraka, iz tedna v teden in iz leta v leto z vso svojo silo v zatohlih prostorih in so vendar revni — da, ubožni; za svojo plačo dobe skorje in cunje. Pokazal vam bom, kjer delajo možje v blatu in vročini, kakor živali, in prespe svoje noči v stajah in lopah, dokler njih možgani in mišice ne omagajo in pridejo na njih mesta druge — nove in sveže sile, ki vlečejo zlati voz komercijalizma, medtem ko se pomika vrsta zlomljenih bitij skozi ubožnice, ali ječe do groba, kamor pokopujejo revne in brez domovja. Pokazal vam bom, kako postaja vsled svojega čezmernega dela stališče teh nesrečnikov od dne do dne težje; pokazal vam bom grobove in našel bom priče, ki bodo pričale o povesti teh hrabrih, blagih in delavnih mož, katerih življenje je bilo delo in siromaštvo in katerih smrt je bila tragedija.

"In vse te reči prihajajo vsled greha — vsled greha hipokritov, ki bogatijo z ropanjem in uničevanjem svojih soljudi." — Robert Blatchford.

— "Ti se mi boš še dolgo upiral. Samega sebe boš goljufal z malimi začetnimi zmagai. Našel me boš slabega. Štel me boš le za enega napram milijonu. Videl boš svet, ki teče očividno po starih potih, kakor je, en dan potrjujoč drugega. . . Predsedniki bodo zamenjavali predsednika z mediokritstvom, ki mu ne bo razlike. Mrtvi milijonarji bodo preporojeni v svojih otrocih. Lakota bo podajala roko lakoti

brez presleka. Narodi izigravajoči narode ne da bi se tega zavedali. Posestniki bodo osvajali zemljo; denarni mogotei denar. Prodajalci se bodo okoriščevali ob produkciji. Vse — izgledalo bo — gre naprej svojim starim potom. . . In Ti, ki se mi upiraš, boš ogoljufan. Dejal boš, da je ves svet proti Tebi, in da naj bom jaz proklet. Ali v momentu globokih občutkov se boš morda vprašal: "Ah, kaj bi?" In ves ta čas bom jaz nadaljeval. Primoran izgovarjati besede pravičnosti, bom govoril sam s seboj. Željan čakati, dokler se ne zdramiš in se ne prepričaš; dokler ne ponoviš tega, kar sem bil primoran ponavljati sam s seboj jaz, boš končno dejal: jaz hočem!

"Pred nami so reči, ki Te bodo zdramile iz letargije, iz indiferentnosti in dvoma do nesmrtnega prebujenja. In tedaj ne boš spal nikdar več. . . Ne veš sicer, kaj bo tisto; toda nekaj bo. In Ti boš vedel, kaj je tisto, kadar pride. Takrat boš razumeval, zakaj sem tako miren, zakaj nisem v skrbeh radi zamude in zakašnjenja; zakaj nisem vsled čakanja poražen; zakaj vse velike reči, ki izgledajo, da so proti meni, ne vznemirjajo malih reči, ki so z menoj. Zakaj je moja vera proti Tvoji lastnini neupogljiva; zakaj sem pri volji izgovarjati besede, ki se zde osebno neprijetne zaradi posledice, ki so na splošno sladke in blažilne. Zakaj gledam v Tvoj obraz in vidim v Tebi reči, ki jih sam ne moreš videti. Zakaj se treseš, kadar te mali človek vpraša s svojim malim glasom to in ono. Zakaj se ne tresem jaz z vsemi državami, cerkvami in političnim gospodarstvom za mojimi petami. . ." Horace Traubel v "Chants Communal".

— Ruska sovjetska vlada vodi mirovna pogajanja tudi s kitajsko vlado. Ruski komisar za zunanje zadeve navaja v svoji noti Kitajski, da je Rusija pripravljena dati kitajsko vzhodno železnico brez vsake odškodnine, preklicati rudniške in gozdne koncesije, ki jih je dobila carska Rusija od Kitajske in se odpovedati vsem drugim privilegijem. Rusija se odpove vsem industrialnim podjetjem, ki jih je ustanovil ruski kapital.

Druga pošiljatev blaga v domovino.

(Iz urada JRZ.)

— Radi štrajkov železničarjev na tukajšnjih in evropskih železnicah smo bili prisiljeni zadržati prvo pošiljatev blaga v domovino. Sitnosti je bilo veliko, ampak radi večje varnosti pred izgubo in tatvino, smo storili vse kar je bilo mogoče, da smo varovali ljudi pred veliko zgubo, čeprav je skoro sleherni zavaroval svoj zabojo. Mi smo vedeli, da so ljudje dali v zaboje veliko večjo vrednost v blagu, kakor pa je zavarovalnina in da ne bo nobene zgube, smo rajše pošiljatev zadržali do časa, ko smo bili sigurni, da bo prišlo blago gotovo v roke adresirancev.

Večina pošiljatve je že na potu v domovino. Korporacija je poskrbela, da je šel z blagom v domovino br. Zalaznik, ki bo nadzoroval distribucijo blaga. Odpotoval je iz New Yorka zadnjo soboto, 19. junija s parnikom Panonia, ki pluje v Trst.

Pred dobrim tednom smo poslali cirkularje na razne tajnike po slovenskih naselbinah proseč jih, da nas obvestijo, ako bi prevzeli zastopništvo v naselbini za prejemanje zabojev, paketov in naročil za drugo pošiljatev. Prosili smo jih, da nas obvestijo z dopisnico, katero smo priložili cirkularju, ako sprejmejo zastopništvo ali ne. Povdarili smo, da za slučaj, če oni ne morejo sprejeti zastopništva, da nam naj svetujejo kakega zanesljivega rojaka, ki bi bil pri volji prevzeti to poverjeništvu. Do sedaj smo prejeli lepo število ponudb, je pa še veliko naselbin, od katerih nismo slišali. Vse one, v katere smo stavili toliko zaupanja, da smo jim ponudili zastopništvo, prosimo, da nam odgovore, da se bomo vedeli ravnati.

Da ne bi bilo nobene konfuzije po naselbinah, poslali smo v vsako slovensko naselbino samo en cirkular.

Danes še enkrat apelujemo na vse tiste, ki so prejeli cirkularje in frankirano dopisnico, da nam čim prej odgovorijo, kajti v slučaju, da oni ne bi mogli prevzeti zastopništva, bomo skušali dobiti koga drugega.

Z načrti druge pošiljatve smo skoraj gotovi in ko hitro dobimo odgovore od zastopnikov po naselbinah, pošljemo vsa navodila in tudi v listih razglasimo glavne točke načrta, tako da bo vsak vedel kako se mu je ravnati.

Pri drugi pošiljati, katere ogromnost bo odvisna v največji meri od agitacije po naselbinah, spomnimo se tudi slovenske siročadi v domovini. Želeti je, da bi vsa slovenska društva stopila v akcijo in nabirala med članstvom prispevke za slovensko siročad. V to svrhu priredite veselice, piknike in čisti preostanek pošljite na glavni urad J. R. Z., ki bo poskrbel, da se bo za to zbrano svoto nakupilo kar najpotrebnejše in razdelilo med v resnici protrebne in zapuščene slovenske sirote.

S prvo pošiljati, ki je bila takorekoč samo eksperiment, je šlo v domovino dovolj flanel in suknja za 1,000 (tisoč) oblek za dečke in deklice, ki nimajo nikogar na tem svetu, da bi jih oblekel in za njih skrbel. Od agitacije pri društvih pa bo odvisno koliko revnih otrok bomo mogli obleči predno pride zima.

Rojaki, posebno ve slovenske matere, ki poznate čut materinskega srea do svojih otrok, agitirajte in zbirajte prispevke, da se nabere velik fond za trepeče slovenske sirote v domovini.

Organizacija J. R. Z. bo skrbel, da bo za vsak cent, ki ga pošljete v ta namen, poslano v domovino najmanj dvakrat toliko blaga, kot bi se moglo nakupiti v prodajalnah na drobno. Podvojili bomo nakupovalno vrednost vsakega slehernega centa, in to pomeni veliko. Zato apeliramo na vas, slovenske matere, ako so vaši možje in fantje ne zganejo pri društvenih sejah, da ve same vzamete akcijo v svoje roke in vršite to samiritansko delo. Za vaše delo, sitnosti in trud vam bo hvaležen narod in bodoči rod.

Vse nabrane prispevke za slovenske sirote je poslati na glavni urad Jugoslovanskega Republičanskega Združenja, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill., ki vam bo poslal potrdilo o prejetem denarju.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRIČ, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: BRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnjopravi.

POMAGAJTE KMETSKO-DELAVSKI ZVEZI

v Sloveniji organizirati poljedelsko ljudstvo v socialistične vrste. To lahko storite s tem, da naročite knjige, ki jih je založila gori omenjena organizacija. Vsa skupljena svota bo, po odbitju tukajšnjih pošiljalnih stroškov, oddana tajništvu Kmetско-delavske zveze v Ljubljani.

Cene knjigam:

"Za staro pravdo", (spisal Fran Erjavec75c

"Don Correa", (spisal G. Keller, poslovenil dr.

Joža Glonar)50c

Naročila pošljite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

